

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АЛОҚА, АХБОРОТЛАШТИРИШ
ВА ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ДАВЛАТ
ҚЎМИТАСИ**

ТОШКЕНТ АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ

«Химояга рухсат»
кафедра мудири
проф. А.Х.Нишанов

“ ” _____ 2013 й

БИТИРУВ МАЛАКАВИЙ ИШИ

Мавзу: ДАК ҳисоботи ва баённомаларини шакллантирувчи дастур ишлаб
чиқиш

Битирувчи	_____	<u>Жамолова С.Й.</u>
	(имзо)	
Раҳбар	_____	<u>Агзамходжаева М.Р.</u>
	(имзо)	
Рецензент	_____	<u>Мухамадиева Д.Т.</u>
	(имзо)	
ХФХ буйича маслаҳатчи	_____	<u>Қодиров Ф.М.</u>
	(имзо)	

Тошкент 2013

МУНДАРИЖА

КИРИШ.....	6
1. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАЛАРИ.....	10
1.1. Давлат аттестацияси комиссияси ҳисоботи ва уни тайёрлаш тартиби....	10
1.2. Давлат аттестацияси комиссияси баённомаси.....	16
1.3. Масаланинг қўйилиши.....	25
2. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАСИНИ ДАСТУРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР.....	26
2.1. PHP дастурлаш тили.....	26
2.2. MySQL маълумотлар базаси.....	29
3. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАСИНИ ШАКЛЛАНТИРУВЧИ ДАСТУР.....	35
3.1. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастур тузилмаси.....	35
3.2. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурининг маълумотлар базасининг таркиби.....	35
3.3. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурдан фойдаланиш тартиби.....	38
4. ҲАЁТ ФАОЛИЯТИ ХАВФСИЗЛИГИ.....	43
4.1. Ишлаб чиқаришда ходимлар саломатлигига зарар етиши ва иш берувчи масулияти. Умумий қоидалар.....	43
4.2. Техноген ҳусусиятли фавқулодда вазиятлар ва улардан муҳофазаланиш	
4.3. Фуқаро муҳофазаси тадбирларини режалаштириш.....	49
4.4. Фавқулодда вазиятлар хавфи туғилганда ёки содир бўлганда хабар бериш ва алоқа воситалари. Эвакуация.....	50
ХУЛОСА.....	54
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР.....	55
ИЛОВА	

MAZMUNNOMA

Битирув малакавий иши хозирги вақтда долзарб бўлган – Web технологиялари асосида Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурини ишлаб чиқишдан иборат.

Ушбу дастур Давлат аттестация комиссиясининг кунлик ва якуний ҳисоботини шакллантириб беради ва ҳар битирув малакавий ишлари ҳимояси кунлари котиба ёзадиган баённомаларни ҳар бир талаба учун шакллантириб беради.

Дастурдаги асосий кодлар PHP дастурлаш тилида ишланган ва дастур базаси MySQL маълумотлар базасида шакллантирилган.

АННОТАЦИЯ

Данная выпускная квалификационная работа посвящена на актуальной проблемы – на основе веб технологии разработат программу, который составляет отчет и протокол Государственной аттестационной комиссии.

Данная программа составляет ежедневный и итоговый отчет Государственной аттестационной комиссии и для каждого студента составляет протокол о защите выпускной квалификационной работы.

Основные коды программы разработана на языке программирование PHP ва база программы составлено на базы данных MySQL.

THE SUMMARY

This Graduate work is devoted to the actual problem - based on web technology razrabotat program, which prepares a report and the minutes of the State Certification Commission.

This program is daily and the final report of the State Certification Commission for each student prepare a protocol on the protection of final qualifying work.

The main program codes developed in the programming language PHP wa compiled on the basis of the program database MySQL.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 21 мартдаги “Замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1730 сонли қарори, 2012 йил 1 февралдаги “Жойларда компьютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларини янада ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари Республикамизда ахборот-коммуникация технологиялари тараққиётида, бу соҳадаги амалий-илмий ва фундаментал тадқиқотларини ривожлантиришда яна бир муҳим босқич бўлиб қолади. Президентимиз И.А.Каримов XXI асрни маънавий-маърифат асри, илм-фан маданият ва ахборот асри деб таърифлар экан, бу билан ҳозирги даврнинг муҳим белгиси ва хусусиятини ҳам белгилаб берганини пайқаб олиш қийин эмас.

Бугунги кунда ахборот технологиялари кириб бормаган бирор бир соҳани кўрсатиб ўтиш жуда мушкул. Айни вақтда илм-фан, техника тараққиётини инновацион технологиялар, мультимедияларсиз тасаввур этиб бўлмайди. Айни пайтда ушбу технологияларнинг таълим тизимига кириб келиши сезиларли ютуқларни вужудга келтирди. Бу эса ўз-ўзидан ҳам маънавий, ҳам моддий ютуқларга асос бўлади.

Президентимиз И.А.Каримовнинг “Бутун жаҳон инқироzi ва унинг таъсирларини Ўзбекистонда бартараф этиш” номли дастурида таъкидланганидек, ҳаётимизнинг ҳар бир нуқтаси, жумладан таълим тизими ҳам ислоҳ қилиниб, билимли, етук кадрлар етиштириш кўзда титулган.

Тошкент ахборот технологиялари университети талабаларининг битирув малакавий ишлари Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2005 йил 30 сентябрдаги 217 – рақамли буйруғи билан тасдиқланган “Олий таълим муассасалари талабалари билимини баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Муваққат Низом” ва Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 1999 йил

31 декабрдаги 362 – рақамли буйруғи билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Олий ўқув юртлари битирувчиларининг якуний давлат аттестацияси тўғрисидаги низом” асосида тартиб – қоидаларга биноан амалга оширилади.

Давлат Аттестация комиссияси институтнинг илмий-педагогик таркибидан, ахборот-коммуникацион технологиялари бўйича мутахассисларга талабгор корхоналардан таклиф қилинган малакали мутахассислардан, Ўзбекистон Республикаси фанлар академияси тизимидаги ва Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига тегишли муассасаси, корхона ва ташкилотлардан таниқли олимлар ва мутахассислардан ташкил этилади.

Бакалавр даражасини олиш учун университет битирувчиси томонидан тайёрланган битирув малакавий иш (БМИ), ўқув-тадқиқот характеридаги якуний иш ҳисобланган мазкур иш йўналиш бўйича талабанинг назарий билимларини кенгайтириш ва мустаҳкамлаш ҳамда амалий билимларини чуқурлаштириш учун мўлжаллангандир. Шу билан бир қаторда талабанинг ўқиш даврида ҳосил бўлган ва шаклланган касбий фикрлаши, ўқув ва назарий билим кўникмаларини ифодалайди. Аниқ илмий муаммолари бўйича масалани қўйишда ва уни ечишда ҳамда илмий адабиётларни танқидий таҳлил этишда ва иш натижаларини ижодий мулоҳаза қилишини белгилайди.

Битирув малакавий ишни бажариш (кейинги сатрларда малакавий иш) – олий ўқув юрти бакалавриатида талабаларни ўқитишнинг якуний босқичидир.

Келтирилган маълумотлардан келиб чиққан ҳолда, битирув малакавий иш мақсади аниқланди. Битирув малакавий иши мақсади – Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомаларини шакллантирувчи дастур ишлаб чиқишдан иборат.

Қўйилган мақсадга эришиш учун қуйидаги вазифалар бажарилиши лозим:

- Ишга керакли маълумотларни йиғиш;

- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомалари тузулишини ўрганиш;
- PHP дастурлаш тили ва MySQL маълумотлар базаси ўрганиш;
- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурини тузилмасини ишлаб чиқиш;
- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурини ишлаб чиқиш.

Ушбу битирув малакавий иши кириш, 4 та боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловадан иборат.

Кириш қисмида мавзу долзарблиги, битирув малакавий иши мақсади ва вазифалари, ҳамда битирув малакавий ишининг тузилмаси келтирилган.

Биринчи бобда Давлат аттестацияси комиссияси ҳисоботи ва уни тайёрлаш тартиби, Давлат аттестацияси комиссияси баённомаси, Масаланинг қўйилиши берилган.

Иккинчи бобда ДАК ҳисоботи ва баённомаларини шакллантирувчи дастур ишлаб чиқиш учун фойданилган дастурий воситалар PHP дастурлаш тили ва MySQL маълумотлар базаси ҳақида маълумотлар келтирилган.

Учинчи боб асосий боб бўлиб, унда Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастур тузилмаси, Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурининг маълумотлар базасининг таркиби ва Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурдан фойдаланиш тартиби келтирилган.

Тўртинчи боб ҳаёт фаолияти хавфсизлигига бағишланган бўлиб, унда Техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлар ва улардан муҳофазаланиш, ишлаб чиқаришда ходимлар саломатлигига зарар етиши ва иш берувчи масулияти, фуқаро муҳофазаси тадбирларини режалаштириш ва фавқулодда вазиятлар хавфи туғилганда ёки содир бўлганда хабар бериш ва алоқа воситалари ва эвакуация масалалари кўрилган.

Хулосада олинган асосий натижалар келтирилган.

Фойдаланилган адабиётларда битирув малакавий ишини бажариш давомида фойдаланилган адабиётлар рўйхати келтирилган.

Иловада ахборот тизимининг листинглари келтирилган.

1. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАЛАРИ

1.1. Давлат аттестацияси комиссияси ҳисоботи ва уни тайёрлаш тартиби

Давлат Аттестация комиссияси институтнинг илмий-педагогик таркибидан, ахборот-коммуникацион технологиялари бўйича мутахассисларга талабгор корхоналардан таклиф қилинган малакали мутахассислардан, Ўзбекистон Республикаси фанлар академияси тизимидаги ва Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига тегишли муассасаси, корхона ва ташкилотлардан таниқли олимлар ва мутахассислардан ташкил этилади.

Бакалавр даражасини олиш учун университет битирувчиси томонидан тайёрланган битирув малакавий иш, ўқув-тадқиқот характеридаги якуний иш ҳисобланган мазкур иш йўналиш бўйича талабанинг назарий билимларини кенгайтириш ва мустаҳкамлаш ҳамда амалий билимларини чуқурлаштириш учун мўлжаллангандир. Шу билан бир қаторда талабанинг ўқиш даврида ҳосил бўлган ва шаклланган касбий фикрлаши, ўқув ва назарий билим кўникмаларини ифодалайди. Аниқ илмий муаммолари бўйича масалани қўйишда ва уни ечишда ҳамда илмий адабиётларни танқидий таҳлил этишда ва иш натижаларини ижодий мулоҳаза қилишини белгилайди.

Битирув малакавий ишни бажариш (кейинги сатрларда малакавий иш) – олий ўқув юрти бакалавриатида талабаларни ўқитишнинг якуний босқичидир.

Малакавий ишни бажариш мақсади қуйидагилардан иборат:

- таълим бўйича назарий ва амалий билимларни мустаҳкамлаш ва кенгайтириш, олинган билимларни муайян илмий, техникавий, ишлаб чиқариш, иқтисодий, ижтимоий, маданий вазифаларни ҳал этишда қўллаш;

- ижодий ишланиш, ишлаб чиқиладиган масаланинг (муаммонинг) қўйилиш жараёнидан бошлаб, уни тўла ниҳоясига етказиш бўйича қарор қабул қилишда бўлган маъсулиятни ҳис этишга ўргатиш;
- замонавий ишлаб чиқариш, иқтисодиёт, техника ва маданиятнинг ривожланиши шароитида талабаларни мустақил ишлашга тайёрликлигини таъминлаш.

Иш натижаси ёки бу тадқиқот услубий бўйича олинган оригинал илмий натижалар, тажриба қурилмаларини ва ҳ.к. ифодалайди.

Битирув малакавий иши мавзулари кафедра томонидан таклиф этилади (берилади). Талабалар мавзуларни танлаб олишга ҳақлари бор. Талабанинг ўзи ҳам мавзу таклиф этиши мумкин. Бу ҳолда масалани қўйилиши, уни долзарблиги ва зарурлигини асослаши лозим. Мавзулар ишлаб чиқариш амалиёти мавзулари ёки курс ишларини давоми бўлиши мумкин.

Мавзу кафедра томонидан тасдиқланади, сўнгра деканат бўйича тақдимотга асосан университет ректори томонидан ишнинг мавзуси ва илмий раҳбар тасдиқланади.

Битирув малакавий иши ўқув режасида кўрсатилган муддатда бажарилади.

Ўқув режани ўз вақтида бажарган талабаларга битирув малакавий иши бажаришга рухсат этилади.

Барча битирув малакавий ишлар ҳимояси ўтгандан сўнг, Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи шакллантиради. Унинг кўриниши қуйидагича:

Тошкент ахборот технологиялари университети

_____ бўйича

(йўналиш, мутахассислик) номи

якуний Давлат аттестациясининг 200__ йилдаги иши

ҲИСОБОТИ

1. Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигининг 200__йил____сноли
ва университетнинг 200__йил____сонли буйруыларига асосан ДАК таркиби

_____	- раис,	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____
_____	-	_____

2. ДАК ўз ишини 200__йил «__»_____ - 200__йил «__»_____оралиғида
Давлат аттестация комиссиялари тўғрисидаги меъёрий ҳужжатлар ва
битирувчиларнинг ўқув режасини бажарганлиги ҳамда ҳимояга киритилганлиги
ҳақида _____факультети Фармойишлари асосида олиб борди.

3. Ҳимоя натижалари қуйидаги жадвалда келтирилган:

Ўқиш шакли	Ҳимояга киритил ди	Ҳимо я қилд и	Жумладан				Имтиёزل и диплом	Тавси я лар берил ди	Изоҳ
			Аъло	Яхш и	Қониқар ли	Қониқарс из			
Кун- дузги									

4. ДАК хулосалари:

4.1. Мутахассислар – тайёрлашнинг умумий баҳоси _____

4.2. Битирув малакавий ишлар мавзуларининг долзарблиги_____

4.3. Ҳимояга сифатли тайёрлаган кафедралар ва раҳбарлар_____

4.4. Малакавий (диссертация) ишларининг Давлат таълим стандартлари талабларига мослиги_____

4.5. Такризлар_____

4.6. Раҳбарларнинг мулоҳазалари_____

4.7. Тушунтириш ёзмалари ва иллюстрациялар (схемалар, жадваллар ва ҳ.к.)__

4.8. ДАКнинг ташкили__

4.9.

Таклифлари__

Имзолар:

_____ - раис

_____ - котиб (а) _____

5. Давлат аттестация комиссиясининг иши бўйича факультет фикрлари__

Факультет декани _____ 200__ й. « ____ » _____

Ушбу ҳисобот тўлдириш тартиби:

1. Йўналиш номи ёзилади.
2. Жорий йил кўрсатилади.
3. Ўзбекистон Республикаси алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси ва Тошкент ахборот технологиялари университети давлат аттестация комиссияси тўғрисидаги қарорлари санаси ва номерлари келтирилади.
4. Давлат аттестация комиссияси таркиби келтирилади.
5. Давлат аттестация комиссияси ўз ишини бошлаган ва тугатган вақти кўрсатилади.
6. Факультет номи киритилади.
7. Ҳимоя натижалари бериладиган жадвал тўлдирилади.
8. Мутахассислар – тайёрлашнинг умумий баҳо берилади.
9. Битирув малакавий ишлар мавзуларининг долзарблик даражаси ёзилади.
10. Ҳимояга сифатли тайёрлаган кафедралар ва раҳбарлар ҳақида маълумот берилади.
11. Малакавий ишларининг Давлат таълим стандартлари талабларига мослиги кўрсатилади.
12. Тақризлар ва Раҳбарларнинг мулоҳазалари ёзилиш даражасига баҳо берилади.
13. Тушунтириш ёзмалари ва иллюстрациялар (схемалар, жадваллар ва ҳ.к.) келтирилганлиги ҳақида маълумот берилади.
14. Давлат аттестация комиссиясининг ташкили келтирилади.
15. Давлат аттестация комиссиясининг таклифлари келтирилади.
16. Давлат аттестация комиссияси раиси ва котиби томонидан имзолар қўйилади.
17. Давлат аттестация комиссиясининг иши бўйича факультет фикрлари ёзилади.

18. Факультет декани томонидан Давлат аттестация комиссияси ҳисоботини қабул қилинганлигини тасдиқловчи имзо ва сана қўйилади ва муҳр босилади

1.2. Давлат аттестацияси комиссияси баённомаси

Ишнинг ҳимояси деканат томонидан тасдиқланган муддатда бўлиб ўтади. Талабанинг бунгача қачон, қайси муддат ҳимояси аниқланган бўлиши керак.

Ҳимоя очик бўлиб, унга Давлат аттестация комиссияси аъзоларидан ташқари барча хоҳловчилар қатнашишлари мумкин. Ҳимояга талабанинг раҳбари ва рецензенти ҳамда юқори курс талабалари ва профессор-ўқитувчилар таклиф этиладилар.

Давлат аттестация комиссиясининг мажлиси мазкур мажлисда ҳимоя қиладиган талабалар рўйхатини эълон қилишдан бошланади. Давлат аттестация комиссияси раиси ҳимоя бўйича мажлис ишини регламентини ўрнатишдан бошлайди, кейин навбат бўйича талабалар ҳимояга таклиф этиладилар. Ҳимоя қиладиган талабанинг фамилияси, исми-шарифи ва унинг ишининг мавзуси, раҳбарининг исми-шарифи ва унинг мансаби ўқиб эшиттирилади.

Талабага унинг ишини асосий маъносини айтиб бериш учун 10-15 минут вақт берилади. Талабанинг хоҳиши ва Давлат аттестация комиссияси рухсати бўйича у чет тилида ҳам ҳимоя қилиш мумкин.

Ҳимоя учун тайёрланган барча материаллар аниқ бир ўлчамда уни тушуниш учун қулай шаклда аниқ ва равшан кўринишда тайёрланган бўлиши керак. Графиклар, жадваллар, схемалар слайд эҳтиёткорлик билан тайёрланган бўлиши лозим.

Ишнинг маъноси айтиб бўлингандан сўнг Давлат аттестация комиссияси аъзоларидан ташқари мажлисда барча қатнашувчилар талабага

савол беришлари мумкин. Савол-жавоб тугагандан сўнг талабанинг илмий раҳбарига сўз берилади (агар у қатнашаётган бўлса).

Агар раҳбар қатнашмаётган бўлса, у ҳолда унинг тақризи Давлат аттестация комиссияси раиси ёки илмий котиби томонидан ўқиб эшиттирилади.

Сўнгга рецензентга сўз берилади. Агар у қатнашмаётган бўлса, унда уни тақризи юқорида кўрсатилган тартибда ўқиб эшиттирилади.

Кейин эса сўз рецензент томонидан кўрсатилган ишнинг камчиликлари бўйича фикрларига жавоб беради.

Бундан кейин Давлат аттестация комиссияси раиси унинг аъзолари (ва рецензентдан) талабанинг жавобини қониқарли эканлигини аниқлаштиради ва иш бўйича қатнашчилар фикрларини билдиришларини сўрайди.

Давлат аттестация комиссияси котиби мажлис вақиди баённома ёзиб боради, унда мажлис қачон бошланди, қачон ҳимоя тугади, қандай саволлар берилди ва ҳ.к. акс эттирилган бўлиши керак.

Барча талабалар ҳимоя қилиб бўлганларидан сўнг Давлат аттестация комиссияси ҳимоя қилинган ишларни баҳолаш уларга бакалаврлик даражаси ва дипломлар бериш бўйича мазкур ёпиқ мажлисда аниқлайди. Баҳолашда талабанинг назорат ва амалий тайёргарлик даражаси, ишнинг сифати ва уни расмийлаштирилиши ҳамда қандай ҳимоя қилганлиги ҳисобга олинади.

Ёпиқ мажлисда Давлат аттестация комиссиясининг ҳар бир аъзоси ўзининг ҳимоя қилинган талабаларга бакалавр даражасини олишлари учун 100 балли тизимда баҳосини қўяди. Фикрлашиб бўлингандан сўнг охириги баҳо қўйилади. Керак бўлса овозга қўйишнинг очик усули қўлланиши ҳам мумкин.

Мазкур мажлисда энг яхши ишлар бўйича Давлат аттестация комиссияси ўзини қарорини қабул қилади. Бу қарор яхши ишларни илмий нашрларга чоп этишга, ишлаб чиқаришга татбиқ этишга, конкурсларда қатнашишларга тавсия ёки магистратура ёки аспирантурага йўлланмалар беришдан иборат бўлади.

Агар ҳимоя қилинган иш комиссия томонидан қоникарсиз баҳо олган бўлса, ишни қайта ишлаб талаба ҳимоя қила олиши комиссия томонидан янги мавзу олиб уни белгиланган муддатда ҳимоя қилиш эса кафедра томонидан аниқланади.

Ҳимоя қила олмаган талаба университетни тугатгандан сўнг 3 йил вақт оралиғида ҳимоя қилиши мумкин.

Мажлис тугагандан сўнг Давлат аттестация комиссияси котиби баённомаларда рейтинг дафтарчасида талабалар баҳоларини расмийлаштиради, керакли йўналиш ёки мутахассислик бўйича диплом берилиши рейтинг дафтарчага ёзади. Баённома ва рейтинг дафтарчаларига барча комиссия аъзолари имзо қўядилар.

Расмийлаштириш ишлари тугагандан сўнг аудиторияга ҳимоя қилган талабалар ва барча қатнашчилар таклиф этиладилар. Давлат аттестация комиссияси раиси ҳимоя қилагнларни баҳоларини ўқиб эшиттиради ва мазкур мутахассислик ёки йўналиш бўйича академик даража берилиши бўйича комиссия қарорини эълон қилади.

Бундан сўнг комиссия раиси битирувчиларни университетни тугатганликлари билан табриклайди.

Ишни мувафақиятли ҳимоя қилган талабалар 3 кун вақт оралиғида университетни битирганликлари сабабли университетдан четлаштириладилар.

Диплом бериш кейинроқ яъни, уларни расмийлаштириш тугагандан амалга оширилади.

Битирув малакавий иши ҳимоялари бошлангандан сўнг, ҳар куни ҳар бир талаба учун Давлат аттестацияси комиссияси баённомаси тузилади.

Унинг кўриниши қўйидагича:

**ЎЗБЕКИСТОН АЛОҚА, АХБОРОТЛАШТИРИШ ВА
ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИ
ТОШКЕНТ АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ**

(йўналиш, мутахассислик) номи

якуний Давлат аттестация комиссияси мажлисининг

_____ - сонли Б А Ё Н И

Тошкент ш.

20__ й. «__» _____

Битирувчи _____ нинг

_____ мавзусида битирув малакавий (диссертация)
ишини ҳимоясига қуйидагилар қатнашди;

_____ - раис _____

БИТИРУВ МАЛАКАВИЙ (ДИССЕРТАЦИЯ) ИШИ:

Раҳбари _____

Маслахатчилар _____

ДАК га қуйидаги ҳужжатлар топширилди:

1. Битирувчининг ўқув режаси бажарилганлиги ва ҳимояга киритилганлиги ҳақида _____ факультетнинг 20__ йил «__» _____ - сонли фармойиши
2. Тушунтириш ёзуви _____ бетда
3. Ишга тааллуқли чизмалар _____
4. Раҳбарнинг мулоҳазаси _____

Тақриз _____

Ҳимоядан сўнг битирувчига берилган саволлар:

ДАК ҚАРОРИ

1. Битирувчи _____ битирув малакавий (диссертация) ишини бажарди ва _____ баллга (_____ - баҳога) ҳимоя қилди, деб ҳисоблансин.

2.

_____ га _____ таълим йўналиши бўйича бакалавр (магистр) даражаси берилсин.

3. _____ диплом берилсин
(имтиёзли, оддий)

4. Белгилаб қўйилсинки, _____

5. ДАК нинг алоҳида фикри _____

ДАК АЪЗОЛАРИ ИМЗОСИ:

Раис _____

Аъзолар _____

Котиб _____

20 ____ йил « ____ » _____

Ушбу баённомани тўлдириш тартиби қуйидагича:

1. Йўналиш номи келтирилади.
2. Якуний Давлат аттестация комиссияси мажлисининг баённомасининг номери аниқланади.
3. Ҳимоя ўтаётган кун санаси ёзилади.
4. Битирувчининг фамилияси исми-шарифи тўлиқ ёзилади.
5. Битирувчининг университет томонидан тасдиқланган битирув малакавий иши мавзуси ёзилади.
6. Давлат аттестация комиссияси таркиби келтирилади.
7. Битирувчининг раҳбари ва унга маслаҳат берган профессор-ўқитувчилар кўрсатилади.
8. Давлат аттестацияси комиссиясига топширилган хужжатлар кўрсатилади.
9. Битирувчига берилган саволлар рўйхати келтирилади.
10. Давлат аттестация комиссияси қарори шакллантирилади.
11. Битирувчига қўйилган баҳо ва балл кўрсатилади.
12. Битирувчи оладиган оладиган диплом даражаси, имтиёзли ёки оддий, кўрсатилади.
13. Давлат аттестация комиссиясининг алоҳида фикри ёзилади.
14. Сўнггида Давлат аттестация комиссияси раиси, аъзолари ва котибини имзолари қўйилади.

Малакавий ишнинг ҳар бир бўлими мувофиқ асослар, қарорлар ва хулосалар билан ёритилади. Малакавий ишда, илгари бажарилган мустақил ишларнинг натижалари ёки бошқа муаллифларнинг (илмий маърузалар ва мақолалари, ҳисоб-графика ишлари, курс ишлари ва лойиҳалари, албатта,

номлари кўрсатилган ҳолда) ишлари акс этирилиши ёки улардан фойдаланиш мумкин.

Тушунтириш қисми (пояснительная записка) малакавий ишнинг мазмунини қисқа ва муайян шаклда ифодалаши лозим. Зарурий ҳолларда тушунтириш қисмга графиклар, расмлар, эскизлар, диаграммалар, схема ва бошқалар, шунингдек, зарурий қўшимча ахборот ёзилган дискетлар илова этилиши мумкин.

Тушунтириш қисми қўл ёзма тарзида расмийлаштирилган бўлиши шарт.

Тушунтириш қисми камида 10-15 минг сўз ҳажмида белгиланади.

Чизмаларнинг формати, шартли белгилари, шрифт ва масштаблари амалдаги ГОСТлар талабларига қатъий мувофиқ келиши зарур. Одатда, чизмалар А2 форматли қоғозда (5-6 варақ ҳажмида) қаламда бажарилади ёки техника воситалари орқали экранда кўрсатилади. Архитектура йўналишидаги чизмаларга қўйиладиган талаблар мувофиқ ўқув-услубий бирлашмалар (ассоциациялар) томонидан белгиланади.

Ишнинг ҳар бир нусхаси унинг муаллифи томонидан 2 марта имзоланади: титул варағида ва ишнинг топшириқ бўлимида.

Келтирилган маълумотлар ва чиқарилган хулосаларга шахсан муаллиф жавоб беради.

Ишнинг раҳбари ишни кўриб чиқиб уни маъқуллагандан сўнг унинг титул варағига имзо чекади. Агар иш раҳбарга маъқул бўлмаса, бу тўғрисидаги ўзининг асосланган хулосаси бўйича кафедра мудирига ўзининг тақризи билан ёзма равишда мурожаат қилади.

ДАК га бундан ташқари ишнинг илмий ва амалий аҳамиятини тасдиқловчи бошқа материаллар ҳам тақдим этилиши мумкин.

Ишга рецензент кафедра томонидан тайинланади ва рецензент одатда бошқа ташкилотдан (Олий ўқув юрти профессор-ўқитувчиси, илмий-тадқиқот институтининг ходими ёки йўналишга мос келадиган фирмалар ва ташкилотлари ишлаб чиқариш конхоналари, бошқарув аппаратининг етакчи

мутахассислари) ёки мазкур илмий ўқув юртидаги бошқа кафедраларнинг профессор-ўқитувчиларидан тайинланади.

Ишга рецензия рецензент ишлаётган жойнинг муҳри билан тасдиқланади.

Рецензияда қуйидагилар акс эттирилган бўлиши керак:

- Олинган натижаларни оригиналлиги;
- Ишдаги камчиликлар, грамматик хатолар (агар улар мавжуд бўлса), математик (муҳандислик) саводи;
- Ишнинг сифатли ёзилганлиги тайёргарлиги, тушунарли равон тилда расмийлаштирилиши;
- Битирув малакавий ишлар талабларига жавоб бериши;
- 100 баллик тизимда ишнинг баҳоси (битирув малакавий ишлар учун), (магистрлик диссертацияси учун эса лойиқлиги).

Кафедра мудири томонидан ҳар бир ишнинг титул варағига ҳимояга рухсат берилганлиги санасини кўрсатиб, имзо чекилади.

Талабанинг ишига рухсат берилиши кафедра мажлисида, дастлабки ҳимоядан ўтгандан сўнг рухсат этилади. Дастлабки ҳимояда талаба олинган натижалар тўғрисида ўрнатилган тартибда, ишнинг мақсади ва вазифалари долзарблиги, илмий-амалий аҳамияти ва олинган натижалар бўйича кафедра аъзолари олдида ҳисобот беради.

Сўнгра иш кафедрада муҳокама этилиб, уни ҳимоя қилишга рухсат этилади ва ДАК да чиқишининг режаси бўйича тавсия берилади. Бу мажлисда талабанинг раҳбарини қатнашиши мақсадга мувофиқ.

Агар иш раҳбари ишга норози фикри бўлса, уни асослаган ҳолда тақриз ёзиб кафедра мудирига тақдим этади.

Агар ишга рецензент томонидан қоникарсиз тақриз берилган бўлса, унда ишнинг илмий раҳбари ва рецензент иштирокида кафедра мажлисида кўриб чиқилади ва хулосага келинади.

Талабани ҳимояга рухсат этилмаслик тўғрисидаги кафедра қарори деканат орқали ректор тасдиқига тақдим этилади.

Талабанинг ишини ўз вақтида кўрсатилган муддатда тайёр бўлмаслигига фақат объектив сабабларгина ҳисобга олиш мумкин. Бу сабаблар ҳам ўз вақтида керакли ҳужжатлар асосида расмийлаштирилган бўлиши лозим.

Ҳимояга қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилади:

1. Рейтинг дафтарчаси.
2. Рейтинг давтарчасидан кўчирма (кафедра тайёрлайди).
3. Талабанинг ўқув карточкаси(деканат тайёрлайди).
4. Талаба маълумотномаси.
5. Паспорт ксерокопияси.
6. Якуний давлат аттестациси бўйича баённомалар (деканат тайёрлайди).
7. Тўлиқ расмийлаштирилган ва муқоваланган (переплет қилинган) диплом иши(переплет – пружинали, жилд - ҳаворанг)нинг титул варағи раҳбар, рецензент ва битирувчи томонидан имзо қўйилган бўлиши.
8. БМИни бажариш бўйича топширик(вазифа) бланкасини тўлдирилгани титул варағидан сўнг тикилади
9. Ташқи ва ички рецензентлар муҳрланган тақризлари БМИнинг аннотациясидан сўнг ишнинг ичига тикилади.
10. Раҳбар мулоҳазаси(ишни ичига қўйилади).
11. Дастлабки ҳимоя баённомаси.
12. Яратилган дастурий воситалар электрон кўринишда кафедрада белгиланган жавобгар шахсга топширилади.
13. Дастурий восита топширилгашлиги ҳақида маълумотнома.
14. Электрон кўринишдаги презентация.
15. Презентацияга мос келувчи материалнинг чоп қилинган нусхаси

1.3. Масаланинг қўйилиши

Масаланинг қўйилиши: Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурини ишлаб чиқиш.

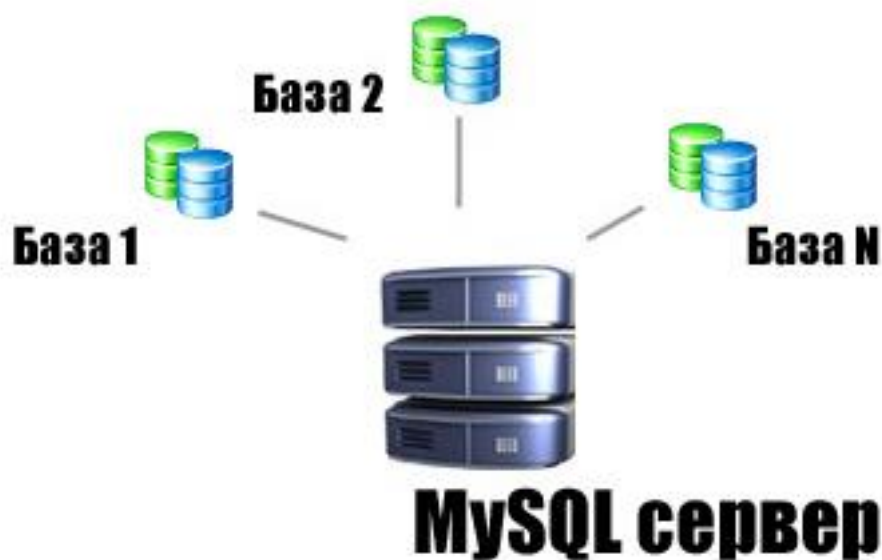
Ушбу дастур Битирув малакавий ишларининг ҳимояси пайтида ҳар бир талабага ҳосил қилинадиган баённомаларни ва ўқув бўлимига топшириладиган кунлик ҳисоботни ва якуний Давлат аттестация комиссияси ҳисоботини ҳосил қилиб бериши даркор. Унинг экран кўринишлари PHP дастурлаш тилида шакллантирилади ва барча маълумотлар MySQL маълумотлар базасида ташкил қилинган жадвалларда сақланади.

2. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАСИНИ ДАСТУРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР

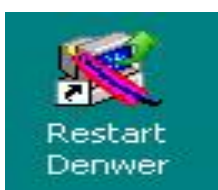
2.1. PHP дастурлаш тили

PHP аббревиатурасини ёйиб чиқадиган бўлсак Personal Home Page яъни шахсий уй сайт деган маънони беради. PHP тили яратилишида иштирок этган дастурчилар аввало бу тилнинг имкониятларини бажариладиган ва бажарилиши керак бўлган вазифага қараб кенгайтиришга ҳаракат қилишган. Чунки Ҳозирги кунда Интернет ва унинг атрофида бажариладиган ҳар қандай дастурлар жуда катта рақобатга бардош бера олиши керак. Бу тил устида ишлаган дастурчилар ҳам аввало шунга этиборларини қаратишган.

PHP тили WEB саҳифаларда HTML тилида тузилган сайтларни қайта ишлашда ишлатилади. Масалан, сайтда Ҳозирги вақт қанча одам фойдаланмоқда, бирор тижорат сайти бўлса администратор ёки сотувчи билан мулоқотни ташкил этишда, маълумотлар базаси (MYSQL) билан боғланиб барча маълумотларни қулай ва самарали ишлатилади. PHP нинг энг катта ютуғи бу - маълумотлар базаси билан боғлана олишидир. Бу PHP ни кенг фойдаланилиши учун замин яратди. PHP ни илк бор машҳур дастурчи Ласмус Лердорф сервер томондан дастурлаш учун ишлаб чиққан. Бошқа дастурларга нисбатан тез ва самарали ишлагани учун 1994 йил Янги тил PHP дунёга келди. Бу тил устида ишлаганлар аввало тармоқдаги жуда катта маълумот алмашишини ҳисобга олган ҳолда яратишга ҳаракат қилишди. Шунинг учун ҳам СЎЛ сўровлар билан боғланиб тез маълумот топиш ва уни қайта ишлаш имкониятини оширишди. MYSQL асосан маълумотларни жадвал кўринишида сакловчи омбор бўлиб, PHP тили ёрдамида бу маълумотларга мурожаат амалга оширилади.

Хар бир сайт ёки хостингда бир неча маълумотлар базаси бўлиши мумкин. Хар бир база маълум бир турдаги маълумотларни ўзида саклайди. Шу базалар билан PHP ордамида боғланиш хосил қилинади. Энг аввало MySQL сервер дастурини компютерга ўрнатиш лозим бўлади. Бунда Денвер дастурида серверни ишга тушириш , қайта ишга тушириш ва тўхтатиш буйруклари орқали сервер бошқарилади.

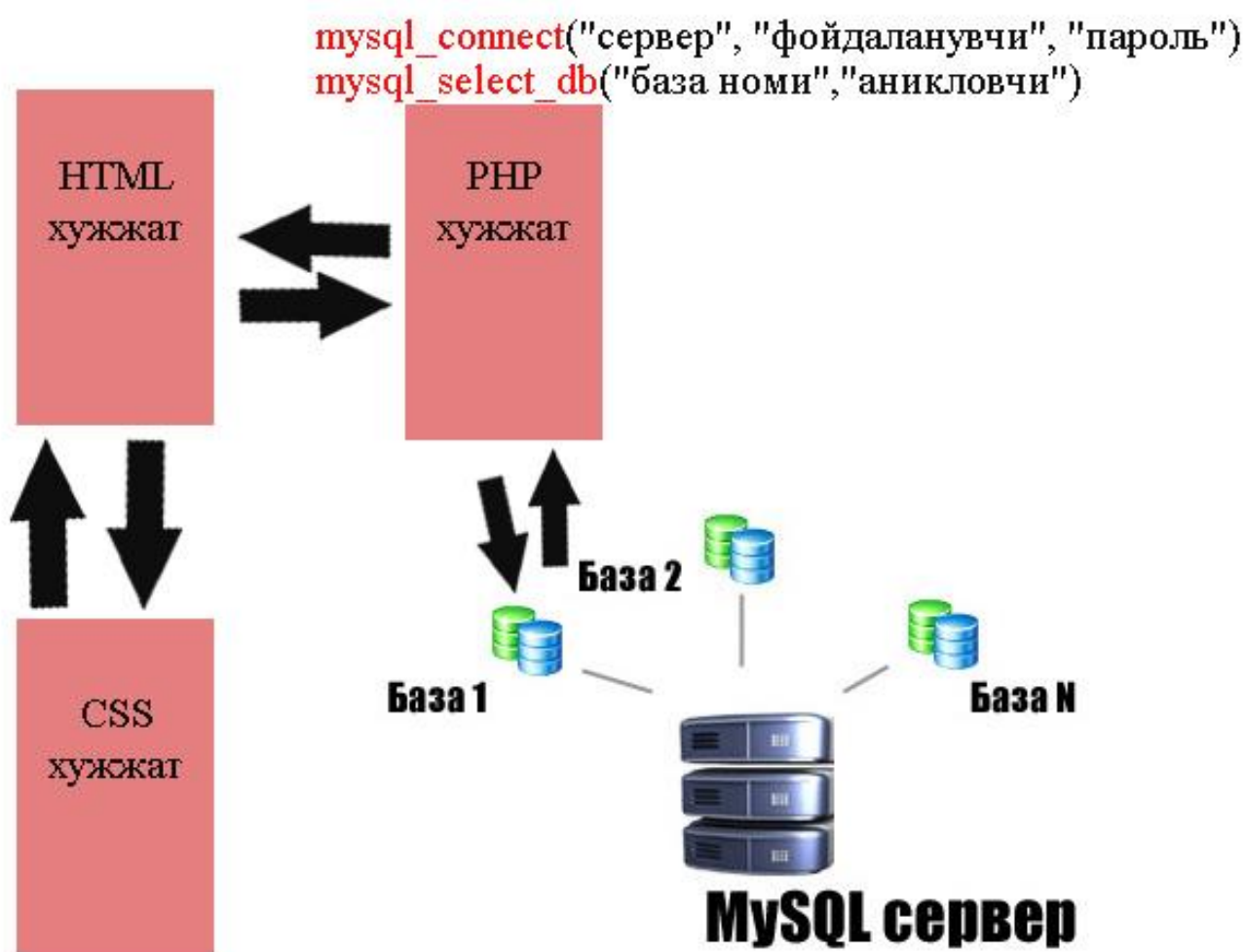

PHP нинг афзалликлари

- PHP script тил бўлиб HTML тилида ёзилган дастур орасига киритилади ва серверда бажарилади.
- Ўзининг алоҳида очувчи ва ёпувчи (<?php ва ?>) белгиларига эга бўлиб, HTML документ ичида ҳоҳлаган жойда ишлатиш мумкин.
- Бошқа тиллардан фарқли ўларок серверда бажарилади ва фойдаланувчига тайёр холда маълумот етказилади.

- Маълумотлар базаси билан боғлана олиши ва маълумотни сезиларли осонлаштириши.
- Дастур кодини ва файллар сонининг кескин камайиши.
- Одатий сўзлашув тилига яқинлиги ва урганишнинг осонлиги.

HTML PHP ва Mysql тилларининг биргаликда ишлаш тамойили HTML бу WEB саҳифа яратувчи асосий тил бўлса PHP шу саҳифада барча ҳаракатларни бошқариш ва ўнга қўшимча имкониятлар яратиб беради. MYSQL эса PHP билан боғланиб саҳифадаги маълумотларни ўзида саклайди 1- расмда бу тилларнинг ўзаро боғланиш схемаси кўрсатилган.

Бу схемадан кўриниб турибдики HTML ҳужжат асосий ҳужжат ҳисобланади ва унга безак бериш ёки маълумотлар билан боғлиқ ишларни CSS ва PHP+MYSQL ҳужжат бажаради. CSS ва HTML ҳужжатларининг боғланиши натижасида саҳифа дизайни ўзгаради. HTML ва PHP

хужжатларининг боғланиши билан маълумотлар базаси билан боғланиш амалга ошади.

2.2. MySQL маълумотлар базаси

SQL (Structured Query Language, одатда "сиквел" дейилади) маъноси Таркибланган сўровлар тили. Бу реляцион маълумотлар базаларида ишлашга имкон берадиган тилдир. Бу тил ифодаларининг хусусияти шундан иборатки улар маълумотларни қайта ишлаш процедураларига эмас натижаларига йўналтирилгандир. SQL ўзи маълумотлар қаерда жойлашгани, қандай индекслар ва ҳатто амалларнинг энг эффектив кетма кетлигини қўллаш кераклигини аниқлайди; бу деталарни маълумотлар базасига сўровларда кўрсатиш керак эмас.

Икки хил SQL мавжуд: **Интерактив** ва **Жойлаштирилган**. Кўп ҳолларда иккала форма бир хил ишлайди, лекин икки хил фойдаланилади:

Интерактив SQL маълумотлар базаси ўзида фаолият кўрсатади ва буюртмачи фойдаланиши учун чиқиш ҳосил қилиш учун ишлатилади. SQL бу формасида, сиз команда киритсангиз, у даров бажарилади, ва сиз дарҳол натижани(агар у мавжуд бўлса) кўришингиз мумкин.

Жойлаштирилган SQL бошқа тилда яратилган дастурга жойлаштирилган SQL командалардан иборат.

SQL Интерактив ва жойлаштирилган формаларида кўп сонли гуруҳлар ёки суббўлимлар мавжуд. Улар ANSI томонидан эътиборга олинган ва концептуал даражада фойдали, лекин кўпчилик SQL дастурлар уларни алоҳида қайта ишламайди, шунинг учун улар аслида SQL командаларининг функционал категорияларидир.

- **DDL** (Маълумотларни Таърифлаш Тили) - ANSI да Схемани таърифлаш тили, объектларни(жадваллар, индекслар, тасаввурлар ва хоказо) яратувчи командалардан иборат.

▪ **DML** (Маълумотларни Ўзгартириш Тили) - бу ихтиёрий дақиқада жадвалларда қандай қийматлар сақланишини аниқловчи командалар мажмуасидир.

▪ **DCD** (Маълумотларни Бошқариш Тили) фойдаланувчига маълум объектлар устида маълум таъсир ўтказишга рухсат бериш ёки бермасликни аниқловчи воситалардан иборат.

SQL Стандарти ANSI томонидан аниқланган ва ҳозирда ISO томонидан қабул қилинган. Лекин коммерциал маълумотлар базалари дастурлари ANSI ни оғохлантормасдан SQL ни кенгайтирадилар, яъни фойдали ҳисоблаган ҳар хил хоссалар қўшадилар.

Маълумот турлари

SQL тилида қуйидаги асосий маълумотлар турлари ишлатилиб, уларнинг форматлари ҳар хил МББТ лар учун фарқ қилиши мумкин:

INTEGER	- бутун сон (одатда 10 тагача қийматли рақам ва ишора).
SMALLINT	- "қисқа бутун" (одатда 5 тагача қийматли рақам ва ишора).
DECIMAL(p,q)	- ўнли сон, p рақам ва ишорадан иборат ($0 < p < 16$). Ўнли нуқтадан сўнг рақамлар сони q орқали берилади ($q < p$, агар $q = 0$ бўлса, ташлаб юборилиши мумкин).
FLOAT	- ҳақиқий сон 15 та қийматли рақам ва бутун даражадан иборат. Даража МББТ типи билан аниқланади (масалан, 75 ёки 307).
CHAR(n)	- узунлиги ўзгармас, n га тенг бўлган символли қатор ($0 < n < 256$).
VARCHAR(n)	- узунлиги ўзгарувчи, n символдан ошмаган символли қатор ($n > 0$ ва ҳар хил МББТ ларда ҳар хил лекин 4096 дан кам эмас).
DATE	- махсус команда орқали аниқланувчи форматдаги сана; сана майдонлари бизнинг эраимиздан олдин бир неча

минг йилликлардан бошланувчи ва бизнинг эрамиз бешинчи-ўнинчи минг йиллиги билан чекланган ҳақиқий саналарни ўз ичига олиши мумкин.

- TIME - махсус команда орқали аниқланувчи форматдаги вақт (кўзда тутилган бўйича hh.mm.ss).
- DATETIME - сана ва вақт комбинацияси.
- MONEY - махсус команда орқали аниқланувчи форматдаги пул.

Жадвалларни яратиш

Жадваллар CREATE TABLE командаси билан яратилади. Бу команда қаторларсиз бўш жадвал яратади. CREATE TABLE командаси жадвал номини ва жадвал ўзини маълум тартибда кўрсатилган устунлар номлари кетма-кетлиги таърифи кўринишида аниқлайди. У маълумотлар турлари ва устунлар ўлчовини аниқлайди.

Жадвал яратаётганингизда (ёки уни ўзгартираётганингизда), сиз майдонларга киритилаётган қийматларга чекланишлар ўрнатишингиз мумкин. Бу ҳолда SQL чекланишларга тўғри келмайдиган ҳамма қийматларни рад этади. Чекланишлар икки асосий тури мавжуд: - *устун ва жадвал чекланишлари*. Уларнинг фарқи шундаки устун чекланиши фақат айрим устунларга қўлланади, жадвал чекланиши бўлса бир ёки бир неча устунлар гуруҳига қўлланади. Устун чекланиши устун номи охирига маълумотлар типидан сўнг ва вергулдан олдин қўйилади. Жадвал чекланиши жадвал номи охирига сўнгги думалоқ вергулдан олдин қўйилади.

Чекланишлар билан CREATE TABLE командасини синтаксиси:

CREATE TABLE Жадвал

(устун устун чекланишини тури,

...

устун устун чекланишини тури,

жадвал чекланиши (устун [, устун])...);

Аргумент қийматининг узунлиги маълумот турига боғлиқ. Агар у кўрсатилмаган бўлса, у ҳолда қийматни автоматик равишда система томонидан берилади.

Майдонга бўш (**NULL**) қийматлар киритилиши олдини олиш учун **CREATE TABLE** командасида **NOT NULL** чекланиши ишлатилади. Бу чекланиш фақат ҳар хил устунлар учун ўрнатилади.

Агар устун учун **UNIQUE** чекланиши ўрнатилса, бу устунга мавжуд қийматни киритишга уриниш рад этилади. Бу чекланиш *бўш бўлмайдиган* (**NOT NULL**) деб эълон қилинган майдонларга қўлланиши мумкин.

Уникалликни талаб қилувчи қийматларга эга устун (бирламчи калит бўлмаган) *калит-кандидат* ёки *уникал калит* деб номланади.

Бир нечта соҳаларни биргаликда уникал қилиш мумкин, **UNIQUE** жадвал чекланиш бўйруғи ёрдамида. соҳалар гуруҳини уникал деб эълон қилиш индивидуал соҳасини уникал қилишдан фарқ қилади, чунки фақат битта қиймат эмас, балки соҳалар қийматлари комбинацияси уникал бўлиши керак. **SQL FOREIGN KEY** чекланиши ёрдамида маълумот берадиган тўлиқликни қўллаб қувватлайди. **SQL** Бирламчи калитларни бевосита *Бирламчи калит*(**PRIMARY KEY**) чекланиши ёрдамида қўллаб қувватлайди. **PRIMARY KEY** жадвални ёки унинг устунларини чегаралаши мумкин. Бу чекланиш **UNIQUE** чекланиши каби ишлайди, фақат битта бирламчи калит(ихтиёрий сондаги устунлар учун)дан ташқари берилган жадвал учун аниқланиши мумкин. Бирламчи калит **NULL** қийматини қабул қилмайди.

CHECK чекланиши жадвалга киритилаётган маълумот қабул қилинишидан олдин мос келиши лозим бўлган шарт киритишга имкон беради. **CHECK** чекланиши **CHECK** калит сўзи кўрсатилган майдондан фойдаланувчи предикат ифодаларидан иборатдир.

CHECK жадвал чекланиши сифатида келиши мумкин. Бу шартга бир неча майдон киритишга имкон беради.

Бирор бир майдон учун қиймат кўрсатмаган ҳолда жадвалга сатр қўшсангиз, **SQL** бундай майдонга киритиш учун кўзда тутилган қийматга эга

бўлиши керак, акс ҳолда буйруқ рад этилади. Энг умумий кўзда тутилган қиймат NULL қийматдир. CREATE TABLE буйруғида кўзда тутилган қиймат DEFAULT оператори орқали, устун чекланиши сифатида кўрсатилади.

Маълумотлар яхлитлигини таъминлаш

Жадвал бир майдонидаги ҳамма қийматлар бошқа жадвал майдонида акс этса, биринчи майдон иккинчисига илова қилади дейилади. Бу икки майдон орасидаги боғлиқликни кўрсатади. FOREIGN KEY чекланишини синтаксиси:

FOREIGN KEY устун REFERENCES

Ташқи жадвал [устун]

ANSI таърифи бўйича: ташқи калит ёрдамида илова қилинаётган аждод калит қийматини ўчириб ёки ўзгартириб бўлмайди. Бу шуни билдирадики буюртмалар жадвалида буюртмаларга эга буюртмачини буюртмачилар жадвалидан ўчириб бўлмайди. ANSI таркибига кирмаган аждод калит майдонларини ўзгартириш ёки ўчириш қоидалари мавжуд:

- 1) Чекланган (**RESTRICT**) ўзгартишлар. Сиз (ANSI усулида) аждод калитларда чекланган деб кўрсатиш ёки ман қилиш мумкин.
- 2) Каскадланувчи (**CASCADE**) ўзгартишлар. Агарда аждод калитда ўгартиш киритилса, ташқи калитда худди шундай ўзгартишлар автоматик юз беради.
- 3) Бўш (**NULL**) ўзгартишлар. Сиз аждод калитда ўзгартириш киритганда ташқи калит майдонлари автоматик **NULL** қиймат олади (ташқи калитда **NULL** қиймат рухсат этилган бўлса).

Юқоридаги эффектларни UPDATE ва DELETE буйруқлари ёрдамида бажариш керак

Жадвалларни ўчириш

Жадвални ўчириш имконига эга бўлиш учун, жадвал эгаси (яъни яратувчиси) бўлиши керак. Фақат бўш жадвални ўчириш мумкин. Қаторларга эга бўлган, тўлдирилган жадвални ўчириш мумкин эмас, яъни жадвал

ўчиришдан олдин тозаланган бўлиши керак. Жадвални ўчириш командаси қуйидаги қўринишга эга:

DROP TABLE жадвал номи;

Майдонларни ўзгартириш

Ҳамма сатрлар SQLда INSERT буйруғи ёрдамида киритилади. INSERT ифодаси қуйидаги форматга эга:

INSERT INTO Жадвал (жадвал устунининг номи)

VALUES (ифода);

Жадвалдан сатрлар DELETE буйруғи ёрдамида ўчирилади.

Строки из таблицы можно удалять командой модификации - DELETE. DELETE ифодаси қуйидаги форматга эга:

DELETE FROM жадвал

[WHERE шарт]

Майдон қийматлари UPDATE буйруғи ёрдамида ўзгартирилади.

UPDATE ифодаси қуйидаги форматга эга.:

UPDATE жадвал SET

Устун номи = <ифода>

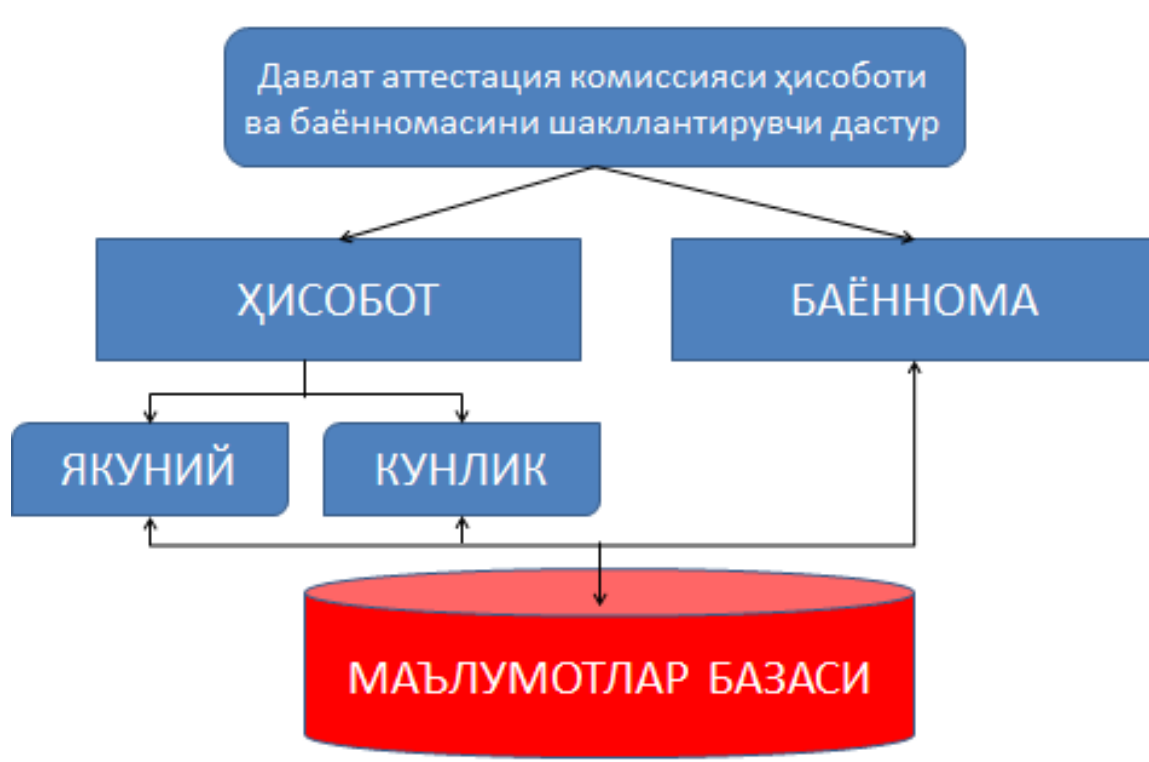
[WHERE шарт]

Бу ерда, <ифода> - бу устун|ифода|константа|ўзгарувчи.

3. ДАВЛАТ АТТЕСТАЦИЯ КОМИССИЯСИ ҲИСОБОТИ ВА БАЁННОМАСИНИ ШАКЛЛАНТИРУВЧИ ДАСТУР

3.1. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастур тузилмаси

Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастур тузилмаси қуйидаги кўринишда:

3.2. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурининг маълумотлар базасининг таркиби

Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурининг маълумотлар базаси “ДАК” деб номланиб, у бир нечта жадваллардан иборатдир.

1-жадвал. Ахборот тизими фойдаланувчи турлари.

			user_id	lastname	firstname
			1	Admin	Administrator
			2	Demo	Demo
			3	Rakhmatov	Sherzod

2-жадвал. Ахборот тизими фойдаланувчилар логин ва пароллари.

			id	username	password	email	activkey
			1	admin	21232f297a57a5a743894a0e4a801fc3	webmaster@example.com	9a24eff8c15a6a141ece27
			2	demo	fe01ce2a7fbac8fafaed7c982a04e229	demo@example.com	099f825543f7850cc038b9
			3	sher	155d1a1c98b0f860a26b80ff6ab941fe	sher@mail.ru	001dd5a2fe8bc73ea1970c

3-жадвал. Талабаларнинг шахсий маълумотлари.

			id	k_id	name	lastname	surname	birthday	address
			1	1	Alisher1	Rakhmatov	Farkhadovich1	1987-07-02	Lisunova 1a, endi kuramiza a dffdsaf b>
			2	1	Timur	Rakhmatov	Farkhadovich	1988-07-14	USA, Florida
			3	2	Nurzod	Karahanov	NULL	1988-03-23	USA

4-жадвал. Рўйхатдан ўтган талаба ҳақида тўлиқ маълумот.

			id	tab_no	name	lastname	surname	address	date_birth	place_birth	cat_nationala
			1	9837411	Sherozd1	Rakhmatov		Lisunova 1a, 55, 3	1986-01-29	1	
			2	839847	Nurzod	Karahanov	Abduganievich		0000-00-00	2	
			3	215	Muxabbat	Adilova	Aqil qizi	Toshkent	2012-11-26	1	

5-жадвал. Йўналишлар рўйхати.

			id	name
			1	Axborot texnologiyalari
			2	Axborot xavfsizlik
			3	Kompyuter tizimlari

6-жадвал. Гуруҳлар рўйхати.

			id	name
☐			1	215-10 ITu
☐			2	216-10 ITu

7-жадвал. Шахарлар рўйхати.

			id	name
☐			1	Toshkent
☐			2	Samarqand
☐			3	Jizzax
☐			4	Andijon

8-жадвал. Миллатлар рўйхати.

			id	name
☐			1	Uzbek
☐			2	Qozoq
☐			3	Tojik

9-жадвал. Факультетлар рўйхати.

			id	name
☐			1	Informatika
☐			2	Axborot texnologiyalari
☐			3	Telekommunikatsiya

10-жадвал. Битирувчилар ҳимояси бўладиган кунлари рўйхати ва ҳар бир кундаги талабалар сони, куни ва ДАК номери кўрсатилади.

			id	fakultet	yunalish	dak	kun	soni	ximoya_kuni	talabalar_soni
☐			1	3	2	3	2013-06-10	98213	2013-06-12	3
☐			2	3	2	3	2013-06-10	213	2013-06-14	4

11-жадвал. ДАКлар рўйхати.

			id	name
☐			1	DAK-1
☐			2	DAK-2
☐			3	DAK-3
☐			4	DAK-4

12-жадвал. Ҳар бир талабани ҳимояга кирганлиги ҳақида маълумот сақловчи жадвал.

			id	guruh	talaba	rahbar	maslahatchi	diplom_turi	diplom_tili	tushunritish_yozuvi
			1	2	1	Muhiddin	sdfasd	1	1	NULL

diplom_tili	tushunritish_yozuvi	chizmalar	rahbar_mulohazasi	taqriz	savollar	ball	bayonnoma
1	NULL	NULL	0	0	askfjksaj fdsaf sadf dsaf dsaf sadf dsaf	89	1

3.3. Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурдан фойдаланиш тартиби

Home / DAK

DAK

Hisobot

Bayonnoma

Bayonnomalari

Copyright © 2013

Дастурнинг асосий ойнаси.

Дастурнинг асосий ойнаси уч қисмдан иборат:

- Ҳисобот
- Баённома
- Баённомалар

Home / DAK / Hisobot

DAK

Hisobot

KunlikYakuniy

“Ҳисобот” бўлими икки қисмдан иборат:

- Кунлик;
- Якуний;

Home / DAK / Hisobot

DAK

Hisobot kunlik

Kun

Yo'nalish nomi

Axborot texnologiyalari

DAK tarkibi

DAK-1

Tayyorlash

Кунлик ҳисобот танланганда, унда кун, йўналиш номи ва ДАК таркиби танланади ва “тайёрлаш” тугмаси босилса, кунлик ҳисобот чиқади.

DAK

Hisobot kunlik

Himoyaga kiritildi	Himoya qildi	Jumladan				Imtiyozli diplomga tavsiya etiladi	Davlat tilida	Chet tilida
		A'lo	Yaxshi	Qoniqarli	Qoniqarsiz			
0	0	0	0	0	0	0	0	0

Copyright © 2013

Иккинчи бўлим “баённома” бўлимига кирилса, унда аввал ҳимоя куни учун кунлик маълумотлар киритилади.

DAK

Fakultet

Yo'nalish nomi

DAK tarkibi

Fakultet farmoyishi

Kun

Soni

Ximoya kuni

Talabalar soni

Saqlash

Tozalash

“Сақлаш” тугмаси босилгандан сўнг, талабалар сонига мос равишда шунча миқдорда баённома формалари пайдо бўлади ва бу формаларни тўлдириб, ҳар бир талаба учун баённома ҳосил қилинади.

 DAK

Bayonnoma

Kun: 2013-05-28

DAK: DAK-1

Talaba ma'lumot

1

2

3

4

Guruh

215-10 ITu

Talaba FIO

Sherozd1

Rahbar

Maslahatchi

Diplom turi

Oddiy

Diplom tili

Uz

Tushunritish yozuvi

Chizmalar

Rahbar mulohazasi

Oddiy

Taqriz

Oddiy

Savollar

Ball

Saqlash

Copyright © 2013

“Сақлаш” тугмаси босилади ва барча маълумотлар базага сақланади.

Учинчи бўлим “Баённомалар” бўлиб, унда ушбу вақтгача маълумотлар базасига сақланган, баённомалар рўйхатини кўриш мумкин. Бирортаси танланса, унинг таркибини кўриш мумкин.

Bayonnomalar ro'yhati

[Bayonnomalar qo'shishi](#)

#	Kun	Soni	Talabalar soni	Ximoya kuni	Dak tarkibi	
1	2013-06-10	98213	3	2013-06-12	DAK-3	
2	2013-06-10	213	4	2013-06-14	DAK-3	
3	2013-05-29	4	4	2013-05-30	DAK-1	
4	2013-05-28	4	4	2013-05-01	DAK-1	

Copyright © 2013

4. ҲАЁТ ФАОЛИЯТИ ХАВФСИЗЛИГИ

4.1. Ишлаб чиқаришда ходимлар саломатлигига зарар етиши ва иш берувчи масулияти. Умумий қоидалар

Кўпчилик корхоналарда бошқарув структураси қатор мутахассислар лавозимлари, шу жумладан Меҳнат муҳофазаси бўйича мутахассисликларнинг қисқартириш томонга ўзгарди, давлат органлари ва назорат касаба уюшмалари, идоралар томонидан хавфсиз иш шароитларига риоя этиш устидан назорат савияси сустлашди.

Натижада сўнгги йилларда ишлаб чиқариш травматизми муҳим даражада ўсди. Шундан келиб чиқиб, жабрланганлар ва уларнинг оилалари учун бўлгани каби иш берувчи учун ҳам муҳим аҳамият касб этиб, ҳуқуқий базага эга саналади.

Ўзбекистонда ҳар бир ходим иши билан боғлиқ тарзда саломатлигига етказиладиган зарарни қоплаш ҳуқуқига эга.

Иш берувчи вақтида ва тўғри ишлаб чиқаришда бахтсиз ходисаларни терговини ўтказиш ва ҳисобини олиш, шунингдек ходимларга етказилган зарар учун моддий жавобгарликни зиммасига олиши шарт.

Ҳар қандай шикаст етказувчи воқеа бахтсиз воқеа саналади.

1. Механик (санчилган, кесилган, лат еган ва х.к.).
2. Термик (куйиш, музлаш, совқотиб қолиш, иссиқлик зарбаси ва х.к.).
3. Электрик.
4. Кимёвий.
5. Психик ва бошқа.

Уларнинг оқибатида инсон қисқа муддатга ёки узоқ даврга меҳнатга лаёқатини юқотади.

Бахтсиз ходиса деб касбий касалликлар, касбий захарланишлар ва айрим ҳолатларда умумий касалликлар тушунилади.

Тиббий муассаса хулосаси меҳнат мажбуриятлари билан боғлиқ саломатликка путур етишлар сонига умумий касаллик учун зарур шарт ҳисобланади. Саломаликка путур етказадиган бахтсиз ходисалар ишлаб чиқариш ходисалари ёки маиший ҳисобланади.

Иш берувчи фақат ишлаб чиқариш бахтсиз ходисалари учун жавобгардир.

Ишлаб чиқариш билан боғлиқ бахтсиз ходисалар қуйидагилардан иборат:

- улар томонидан меҳнат вазифалари (шу жумладан хизмат сафарлари ҳам) ни бажариш, шунингдек иш берувчи топшириғисиз ҳам корхона манфаатлари доирасида бирор бир ҳалокатларни амалга ошираётганда;

- корхона транспортида ишга йўл олаётганда ёки ишдан қайтаётганда;

- белгиланган танаффуслардан тортиб бутун иш вақти мобайнида корхона ҳудуди ёки бошқа иш жойида;

- ўтқазилиш жойидан қатъий назар шанбалик ўтқазилаётган вақтда;

- ишлаб чиқаришда юз берган аварияларда;

- иш вақтида хизмат объектлари ўртасидаги ҳаракат билан фаолияти боғлиқ ходим билан жамоат транспортида ёки пиёда, шунингдек, иш берувчининг топшириғига кўра, иш жойига кетаётганида;

- иш вақтида хизмат сафарлари ёки иш берувчининг топшириғига кўра, шахсий енгил транспортда;

- иш вақтида бошқа шахс томонидан танага шикаст етказиш, ёки меҳнат вазифасини бажараётганида ходимнинг қасддан ўлдирилиши.

Фақат ўз ўлими, табиий жон бериш ходисалари, шунингдек, жиноятлар қилаётганда ўша жабрланувчилар томонидан жароҳатлар инобатга олинмайди. Иш берувчининг жавобгарлиги қандай вазиятларда бахтсиз ходиса рўй бергани ва етказилган зарарга боғлиқ.

1. Агар зарар юқори хавфсизлик манбаи томонидан етказилган бўлса, иш берувчи воқеа табиий офат оқибатида, ёки жарбланувчи ғарази ёки унинг

қўпол эҳтиёткорсизлиги туфайли, бўлганини исботлай олмаса, у етказилган зарарни тўлиқ миқдорда қоплаши керак.

Масалан, металл қирқувчи ускунада ишчи қўлига шикаст етди. Иш берувчи томонидан Меҳнат муҳофазаси ва Техника Хавфсизлиги бузилмади. Жароҳат ишчининг оддийгина эҳтиёткорсизлиги натижасида келиб чиқди. Бахтсиз ходиса юқори хавфлилик манбаи (ускуна) таъсирида юз бергани боис иш берувчи ўз айби бўлмасада, зарарни тўлиқ қоплаши зарур.

Ишчининг қўпол эҳтиёткорсизлиги ҳолатида иш берувчи ва ишчи аралаш жавобгар бўлади. Мазкур ҳолатда қоплаш ҳажми камайтиради.

Эҳтиёткорсизликнинг қандайлиги (қўпол ва ёки оддий) вазиятлар инобатга олиниб, ҳар бир аниқ ходисада ҳал қилинади. Бунда жабрланувчининг ёши, малакаси, жисмоний ахволи ва ҳоказолар, ҳамда бахтсиз ходисанинг аниқ вазияти ҳисобга олинади.

Масалан, агар иш бўйича катта ҳамкасабалари мисолида, ёш ишчи химоя кўзойнакларини кўзидан олиб қўйди, у эҳтиёткорсизлик бўлади. Бироқ қўпол эҳтиёткорсизликка йўл қўймади. Унинг техника хавфсизлиги бўйича талаблари ва уста танбехларига қарши борган тажрибали ҳамкасабалари каттиқ ҳаракатларини қўпол эҳтиёткорсизлик деб ҳисоблаш мумкин.

Иш берувчи доимо жабрланувчига кўра, бахтсиз ходисани олдини олишда катта имкониятларга эга. Айнан, у ходимлар хавфсизлигини таъминлашга жавобгардир.

2. Агар зарар юқори хавфлилик манбаи томонидан етказилмаган бўлса, иш берувчи фақат айби бўлсагина жавоб беради. Масалан, дўкон сотувчиси ёрдамчи хоналар ўртасида тўкилган ўсимлик ёғидан тойиб кетди ва йиқилишида жароҳат олди, дейлик. Бахтсиз ходиса юқори хавфлилик манбаи билан боғлиқ эмас. Демак, иш берувчига зарар учун жавобгарликни юқлашдан аввал унинг айбини аниқлаб олиш зарур. Айб эса шундаки, иш хавфсиз аҳволда эмас эди. Агар иш мувофиқ аҳволда бўлганида эди, иш берувчининг бунда айби ҳам бўлмасди ва у зарарни қоплашга мажбур ҳам бошлмасди.

Касбий касаллик, одатда, юқори хавфлилик манбаи таъсирида юзага келади, бу ҳолатда иш берувчининг айбини исботлашнинг ҳожати юқ, фақат бу ҳасталикнинг меҳнат мажбуриятлари ижроси билан боғлиқлик жихатини аниқлаш зарур.

4.2. Техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлар ва улардан муҳофазаланиш

Техноген тусдаги фавқулодда вазиятларга 7 хил турдаги вазиятлар киради:

1. Транспортлардаги авариялар ва ҳалокатлар

-экипаж аъзолари ва йўловчиларнинг ўлимига, ҳаво кемаларининг тўлиқ парчаланишига ёки қаттиқ шикастланишига ҳамда қидирув ва авария-қидирув ишларини талаб қиладиган авиа ҳалокатлар;

-ёнғинга, портлашга, ҳаракатланувчи таркибининг бузилишига сабаб бўлган ва темир йўл ходимларининг ҳалокат ҳудудидаги темир йўл платформаларида, вокзал биноларида ва шаҳар иморатларида бўлган одамлар ўлимига, шунингдек, ташиланган кучли таъсир кўрсатувчи захарли модда (КТЗМ)лар билан ҳалокат жойига туташ ҳудуднинг захарланишига олиб келган темир йўл транспортидаги ҳалокат ва фалокатлар;

-портлашларга, ёнғинларга, транспорт воситаларининг парчаланишига, ташилаётган КТЗМларнинг зарарли хоссалари намоён бўлишига ва одамлар ўлими (жароҳатланиши, захарланиши)га сабаб бўладиган автомобил транспортининг ҳалокати ва авариялари, шу жумладан, йўл транспорт ходисалари;

-одамларнинг ўлимига, шикастланишига ва захарланишига, метрополитен поездлари парчаланишига олиб келадиган метрополитен бекатларидаги ва тунелларидаги ҳалокатлар, авариялар, ёнғинлар;

-газ, нефт махсулотларининг отилиб чиқишига, очиқ нефт ва газ фаввораларининг ёниб кетишига сабаб бўладиган магистрал қувурлардаги авариялар.

2. Кимёвий хавфли объектлардаги авариялар:

Теварак-атроф табиий мухитга таъсир қилувчи захарли моддаларнинг (авария ҳолатида) одамлар, хайвонлар ва ўсимликларнинг кўплаб шикастланишига олиб келиши мумкин бўлган ёки олиб келган тақдирда, йўл қўйиладиган чегаравий концентрациялардан анча ортиқ миқдорда санитария-химоя худудидан четга чиқишига сабаб бўладиган кимёвий хавфли объектлардаги авариялар, ёнғин ва портлашлар.

3. Ёнғин, портлаш хавфи мавжуд бўлган объектлардаги авариялар:

-технологик жараёнда портлайдиган, осон ёниб кетадиган ҳамда бошқа ёнғин учун хавфли моддалар ва материаллар ишлатиладиган ёки сақланадиган объектлардаги одамларнинг механик ва термик шикастланишларига, захарланишларига ва ўлимига, асосий ишлаб чиқариш заҳираларининг нобуд бўлишига, фавқулодда вазиятлар ҳудудларида ишлаб чиқариш маромининг ва одамлар ҳаёт фаолиятининг бузилишига олиб келадиган ёнғинлар ва портлашлар;

-одамларнинг шикастланишига, захарланишига ва ўлимига олиб келадиган ҳамда қидирув-қутқариш ишларини ўтказишни, нафас олиш органларини муҳофаза қилишнинг махсус анжомларини ва воситаларини қўллашни талаб қилувчи кўмир шахта паридаги ҳамда кон-руда саноатидаги газ ва чанг портлаши билан боғлиқ авариялар, ёнғинлар ва жинсларнинг кўпорилиши.

4. Энергетика ва коммунал тизимлардаги авариялар:

-саноат ва қишлоқ хўжалиги махсулотлари истеъмолчиларининг авария туфайли энергия таъминотисиз қолишига ҳамда аҳоли ҳаёт фаолиятининг бузилишига олиб келадиган ГЭС, ГРЭС, ИЭСлардаги, туман иссиқлик марказларидаги электр тармоқларидаги буғқозон қурилмаларидаги, компрессор, газ тақсимлаш шахобчаларидаги ва бошқа энергия таъминоти

объектларидаги авариялар, ёнғинлар, аҳоли ҳаёт фаолиятининг бузилишига ва саломатлигига хавф туғилишига олиб келадиган газ қувурларидаги, сув чиқариш иншоотларидаги, сув қувурларидаги, канализация ва бошқа коммунал объектларидаги авариялар;

-атмосфера, тупроқ, ер ости ва ер усти сувларининг одамлар саломатлигига хавф туғдирувчи даражада концентрациядаги зарарли моддалар билан ифлосланишига сабаб бўладиган газ тозалаш қурилмаларидаги, биологик ва бошқа тозалаш иншоотларидаги авариялар.

5. Бино ва иншоотларнинг бирдан қулаб тушиши билан боғлиқ авариялар:

Одамлар ўлими билан боғлиқ бўлган ва зудлик билан авария қутқарув утказилишини ҳамда зарар кўрганларга шошилиш тиббий ёрдам кўрсатилишини талаб қиладиган мактаблар, касалхоналар, кинотеатрлар ва бошқа ижтимоий йўналишдаги объектлар, шунингдек, уй-жой сектори бинолари конструкцияларининг тўсатдан бузилиши, ёнғинлар, газ портлаши ва бошқа ҳодисалар.

6. Радиоактив ва бошқа хавфли ҳамда экологик жihatдан зарарли моддалардан фойдаланши ёки уларни сақлаш билан боғлиқ авариялар:

-санитария химоя ҳудуди ташқарига чиқариб ташланиши натижасида пайдо бўладиган юқори даражадаги радиоактивлик одамларнинг йўл қўйиладиган кўп миқдорда нурланишини келтириб чиқарадиган технологик жараёнда радиоактив моддалардан фойдаланадиган объектларидаги авариялар;

-радиоактив материалларни ташиш вақтидаги авариялар;

-радиоизотоп буюмларнинг йўқотилиши;

-биологик воситаларни ва улардан олинадиган препаратларни тайёрлаш, сақлаш ва ташишни амалга оширувчи илмий тадқиқот ва бошқа муассасаларда биологик воситаларнинг атроф-муҳитга чиқиб кетиши ёки йўқотилиши билан боғлиқ вазиятлар.

7. Гидротехник иншоотларидаги ҳалокатлар ва авариялар:

Сув омборларида, дарё ва каналлардаги бузилишлар, баланд тоғлардаги йўллардан сув уриб кетиши натижасида вужудга келадиган ҳамда сув босган ҳудудларда одамлар ўлимига, саноат ва қишлоқ хўжалиги объектлари ишининг, аҳоли ҳаёт фаолиятининг бузилишига олиб келадиган ва шошилишч кўчириш тадбирларини талаб қиладиган халокатли сув босишлари.

4.3. Фуқаро муҳофазаси тадбирларини режалаштириш

Ҳарбий даврда ҳам, тинчлик даврида ҳам юзага келадиган хавфлардан аҳолини, ҳудудларни, моддий бойликларни муҳофаза қилишда муҳим вазифаларни бажаради. Бу борада Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 26 майда қабул қилган «Фуқаро муҳофазаси тўғрисида» ги қонунида ўз аксини топган.

Ушбу қонун фуқаро муҳофазаси соҳасидаги асосий вазифаларни, уларни амалга оширишнинг ҳуқуқий асосларини, давлат органларининг, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ваколатларини ҳамда фуқаро муҳофазаси кучлари ва воситаларини ҳам белгилаб берган.

1. Аҳоли ва объектларни ҳарбий ҳаракатлар олиб бориш пайтида ёки шу ҳаракатлар оқибатида юзага келадиган хавфлардан ҳимоялаш ҳаракатлари ва усулларига тайёрлаш.

2. Бошқарув, хабар бериш ва алоқа тизимларини ташкил қилиш, ривожлантириш ва доимий шай ҳолатда сақлаб туриш.

3. Халқ хўжалиги объектларининг барқарор ишлашини таъминлаш юзасидан тадбирлар комплексини ўтказиш.

4. Аҳолини, моддий ва маданий бойликларини хавфсиз жойларга эвакуация қилиш.

5. Фуқаро муҳофазаси ҳарбий тизимлари шайлигини таъминлаш.

6. Аҳолини умумий ва шахсий сақловчи воситалари билан таъминлаш тадбирларини ўтказиш.

7. Аҳолининг ҳарбий даврдаги ҳаёт фаолиятини таъминлаш .
8. Радиациявий, кимёвий ва биологик вазият устидан кузатиш ва лаборатория назорати олиб бориш.
9. Қутқарув ва бошқа кечиктириб бўлмайдиган ишларни ўтказиш.
10. Ҳарбий даврларда ҳам зарар кўрган ҳудудларда жамоат тартибини йўлга қўйиш ва сақлаб туриш.
11. Аҳолини ва ҳудудларни муҳофаза қилиш юзасидан бошқа тадбирларни амалга ошириш.

Мана шу вазифаларни муваффақиятли олиб бормай туриб, зарарланган ҳудудларда, объектларда муътадил ҳаёт фаолиятини яратиб бўлмайди. Бу ишларни давлат органлари орқали, фуқаро муҳофазаси бошчилигида бутун халқ ёрдамида амалга оширилади.

4.4. Фавқулодда вазиятлар хавфи туғилганда ёки содир бўлганда хабар бериш ва алоқа воситалари. Эвакуация

1. Радиоактив шикастланган ҳудудда фуқароларни сақлаш.

Радиоактив шикастланган ҳудудларда халқни сақлашнинг асосий қоидалари қўйидагилардан иборат:

- радиоактив шикастланиш хусусида огоҳлантириш;
- химоя иншоотларида сақлаш (бошпана, радиациядан сақловчи бошпана-РСБ);
- шахсий сақловчи воситалардан фойдаланиш;
- радиациядан сақловчи препаратлардан фойдаланиш;
- зарарланган сув ва озиқ овқатлардан сақланиш;
- зарарланган жойларда фуқароларни сақлаш режимларига риоя қилиш;
- зарарланган жойлардан фуқароларни эвакуация қилиш;
- зарарланган ҳудудларга одамларни киритмаслик;
- фуқароларни санитар қайта ишловдан ўтказиш, кийим кечак,

техника, иншоотларни дезактивация қилиш.

Радиоактив моддалар билан зарарланган жойларда одамларнинг хатти ҳаракатлари, радиациявий ҳолатдан келиб чиқиб аниқланади, бунда:

а) муайян зарарланган жойларда, одамлар, РСБда бир неча соатгача сақланишлари ва сўнгра оддий иншоотларда бўлишлари тавсия этилади.

Аммо корхоналар ва яшаш масканлари ишларини оддий режим асосида амалга оширадilar.

б) кучли зарарланган жойлардаги фуқаролар химоя иншоотларда уч кунгача сақланишлари ва кейинги тўртинчи кунда оддий иншоотларда бўлишлари мумкин. Бундай ҳолатларда корхона ва масканлар алоҳида режимда ишлашлари, очиқ жойда ишловчилар эса бир неча соатдан бир неча кунгача ишни тўхтатишлари зарур.

в) хавфли ва жуда хавфли шикастланишда фуқаролар химоя иншоотларида уч кундан кам бўлмасликлари ҳамда оддий иншоотларда ҳам ташқарига чиқмасдан сақланишлари керак. Бундай корхоналарда ҳамма озиқ-овқат маҳсулотлари герметик идишларда сақланиши (шкафларда, шишали ёки эмалли идишларда, полиэтилен қопчаларда) ҳамда овқат тайёрлашда фақат зарарланмаган сувлардан фойдаланиш лозим.

2. Кимёвий шикастланишда фуқароларни сақлаш.

Хавфли кимёвий корхоналарда фуқароларни сақлашнинг асосий услублари қўйидагилардан иборат:

- кимёвий шикастланиш хавфи ҳақида огоҳлантириш;
- химоя иншоотларида (бошпанада) сақланиш;
- шахсий химоя воситаларидан фойдаланиш;
- антидод қўллаш;
- шикастланган жойларда юриш туриш режимларига риоя қилиш;
- зарарланган ҳудудлардаги одамларни эвакуация қилиш;
- фуқароларни санитар қайта ишлаш, кийим-кечак, иншоотларни, транспорт ва техникаларни дегазация қилиш.

Кимёвий зарарланишда биринчи навбатда разведка ўтказилади: бунда авариянинг аниқ жойи, КТЗМ тури, ҳудуднинг шикастланиш даражаси, одамларнинг зарарланган ўчоқдан яқин узоқлиги, шамолнинг кучи ва йўналиши ҳамда бошқа кўрсаткичлар аниқланади.

Захарланган фуқароларга биринчи ёрдам берилиб, тиббий ёрдам кўрсатиш шахобчаларига ўтказилади. Зарарланган озиқ-овқатлар, сув текширилиб, дегазация қилинади ёки йўқ қилиб юборилади. Зарарланган ҳудудда чекиш, ичиш, ҳимоя воситаларисиз юриш тақиқланади. Зарарланган ҳудуддан чиққанда, очиқ қолган терилар, шахсий ҳимоя воситалари, кийим-кечаклар билан зарарсизлантирилади ва сўнгра ўзлари тўлиқ санитар ишловдан ўтказилиб, кийим кечаклар алмаштирилади.

3. Фуқароларни ва фуқаро муҳофазаси тизимларини **Рк ва КТк** омиллари билан таъминлаш.

Ҳар бир объектнинг фуқаро муҳофазаси штаби ва унинг хизматли бўлимлари шахсий сақловчи (терини ҳамда нафас органларини сақловчи) ва тиббий воситалар билан таъмиилашни, сақлашни ҳамда уларни доимий техник тайёр ҳолда бўлишлигани ташкил этади.

Шахсий сақловчи воситаларнинг сақланиши иш жойларига яқин бўлган ерларда (цех, бўлим ва бошқаларда) ташкиллаштирилади, агар шароит бўлмаса, у ҳолда иш жойларининг захирадаги биноларида, хоналарида сақланади. Тинчлик даврларида ушбу воситалар вақги-вақти билан лаборатория кўригидан ўтказилиб турилади.

Шахсий сақловчи ва тиббий воситалар биринчи навбатда фавқулодда вазиятларда иш билан машғул бўладиган фуқароларга берилади. Булардан ташқари ФМ тизимларига кирувчи фуқаролар респераторлар билан ҳам таъминланадилар. Ишламайдиган фуқаролар нафас органларини сақловчи оддий воситалар — пахта докали ва чангдан сақловчи матоли ниқоблар билан таъминланадилар. Терини сақловчи воситалар билан фақат зарарланган ўчоқларда (радиоактив моддалар, захарли бирикмалар, биологик таъсирлар ва одамга кучли таъсир этувчи моддалар, КТЗМ билан

шикастланган хуудлар) хизмат кўрсатувчи фуқаролар муҳофазаси тизимлари таъминланади.

Фавқулодда вазиятларда халқ хўжалиги тармоқларида хизмат қиладиган фуқаролар шахсий сақловчи воситаларни ўз иш жойларидан, иш билан машғул бўлмаганлар эса турар жой массивларидан оладилар.

ХУЛОСА

Битирув малакавий иши мақсадига эришилди, яъни Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомаларини шакллантирувчи дастур ишлаб чиқилди.

Қўйилган мақсадга эришиш учун қуйидаги вазифалар бажарилди:

- Ишга керакли маълумотлар тўпланди;
- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомалари тузулишини ўрганиб чиқилди;
- PHP дастурлаш тили ва MySQL маълумотлар базаси ўрганилди;
- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастурини тузилмаси ишлаб чиқилди;
- Давлат аттестация комиссияси ҳисоботи ва баённомасини шакллантирувчи дастури яратилди.

ФОЙДАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. И.А.Каримовнинг “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси” 2010 й.
2. И.А.Каримовнинг “Юксак маънавият енгилмас куч” 2007 й.
3. Каримов И.А. Мировой финансово-экономический кризис, пути и меры по его преодолению в условиях Узбекистана. – Ташкент, Узбекистан.
4. И.Каримов. Без исторической памяти нет будущего / Свое будущее мы строим своими руками. Т.7. Ташкент: "Узбекистан".
5. Олий таълим. Меъёрий ҳужжатлар тўплами: / С.С. Ғуломов таҳрири остида; Тузувчилар: Б.Х. Раҳимов, Ш.Д. Жонбоев; ва бошқ. – Т.: “Шарқ”, 2001. – 672б.
6. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим Вазирлигининг 2005 йил “30” сентябрдаги № 217 – сонли буйруғи билан тасдиқланган «Олий таълим муассасаларида талабалар билимини баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисида муваққат НИЗОМ”.
7. Абдуазизов А.А. Математические указания по написанию, оформлению и подготовке к защите магистерской диссертации. Ташкент 2001. Типография ТЭИС, 18с.
8. Леон Аткинсон., Зеев Сураски PHP 5. Библиотека профессионала.,Core PHP Programming.,Серия: Библиотека профессионала.,Издательство: Вильямс, 2005 г., 944 стр.
9. Максим Кузнецов, Игорь Симдянов, Сергеу Голышев. PHP 5 на примерах. Серия: На примерах. Издательство: БХВ-Петербург, 2005 г., 576 стр.
10. Поль Дюбуа MySQL MySQL Серия: Landmark Другие издания: Твердую переплет Аналогии: Твердую переплет Издательство: Вильямс, 2004 г., 1056 стр.

11. Архипова Н. И. Совершенствование организационных структур управления как фактор стратегического развития ВУЗа на современном этапе / Н. И. Архипова // Менеджмент в России и за рубежом. - 2008. - №1- С. 82-88.
12. Белый Е. М. Использование концепции стратегического менеджмента в управлении государственным ВУЗом / Е. М. Белый // Менеджмента в России и за рубежом. - 2007. - №3 - С. 22-31.
13. Бухарова Г. Д. Системы образования: учебное пособие / Г. Д. Бухарова, О. Н. Арефьев, Л. Д. Старикова. - Ростов н/Д.: Феникс, 2008. - 475с. (Высшее образование).
14. Анискин Ю. П. Планирование и контроллинг: учебное пособие / Ю. П. Анискин, А. М. Павлова. М.: Омега-Л, 2007 - 243с.
15. Уилтон П. JAVASCRIPT. Основы. Символ-плюс. 2002г. - 1056 с.
16. Кингли-Хью Э., Кингли-Хью К. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Питер. 1-е издание. 2002г. – 240 с.
17. Дронов В. JavaScript в Web дизайне. Питер. 2001г. - 250 с.
18. Экология и безопасность жизнедеятельности: Учебное пособие для студентов ВУЗов / ред. Л. А. Муравий, 2002.
19. Белов С.В. Безопасность жизнедеятельности М.: Высшая школа. 2003.
20. Ёрматов Ғ.Ё., Исамухамедов Ё.У. Меҳнатни муҳофаза қилиш. Дарслик. Ўзбекистан нашриёти. Тошкент 2002.

